

N:o 221.

Af herr **C. F. Vahlquist**, *i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk och lönereglering för de vid dem anställda lärare.*

Då i Kungl. Maj:ts nådiga proposition detta år n:o 50 föreslås ombildning af Vadstena 5-klassiga allmänna läroverk till 6-klassig samskola, får jag mot detta förslag anföra:

att Vadstena läroverk, för så vidt gränssiffran mellan realskola och samskola, såsom den kungl. propositionen i läroverksfrågan gör, sättes till 75 lärjungar, står på gränsen eller åtminstone densamma mycket nära. Detta framgår bland annat däraf, att läroverket, som af Riksdagen år 1875, då det hade 41 lärjungar, utvidgades till 5-klassigt, har, såsom sådant, haft ett medeltal lärjungar af 71,8, att det ännu höstterminen 1895 hade 83 och förliden höst 74 lärjungar. Och att en 6-klassig realskola här skulle, innan den reformen blefve fullt genomförd, nå 100 lärjungar, torde ej vara ett alltför djärft antagande.

Att Vadstena stad ensam skulle lämna ett så stort antal, förutsätter väl ingen. Men dess läroverk är det enda allmänna läroverket i hela västra Östergötland, som bekant en af Sveriges bördigaste, mest välbärgade och mera tätt befolkade trakter.

För detta läroverks ändrande till realskola kunna anföras de skäl, som af reservanterna inom senaste läroverkskommittén, herrar Th. M. Fries och F. W. Åmark, andragits till förmån för åtskilliga andra läroverks gestaltande som realskolor, hvilka återfinnas i kungl. propositionens bilaga sid. 136 och 137 och hvilka skäl af herr ecklesiastikministern tagits för goda.

Reservanterna anmärka till en början, att siffrorna 100 eller 75 såsom lägsta gräns för läroverk, som skola bli realskolor, äro godtyck-

liga, grundade på subjektiv uppfattning, för hvilken ej fullt bindande skäl kunna gifvas. Huru godtyckligt siffror kunna i detta fall verka, framgår däraf, att då Eksjö för 5-årsperioden 1899—1903 har ett medeltal lärjungar af 97,8, men Vadstena 63,2, visar 5-års-perioden näst förut respektive 67,0 och 66,8 (en skillnad af 1 lärjunge under 5 år), medan 5-års-perioden 1891—95 för Vadstena har ett medeltal 77,4.

Till hvad de ofta nämnda reservanternas i allmänhet anført, vill jag för särskildt Vadstenas vidkommande tillägga ett par saker.

Staden har för en rätt betydlig kostnad byggt ett synnerligen bra och prydligt, år 1877 invigt skolhus. Detta hus kan utan alltför stora kostnader apteras till en sexklassig realskolas behof. Men för en samskola, med dess oeftergifliga anspråk på flera för en sådan oundgängligen nödiga lokaler, skulle krävas ej obetydliga kostnader, till hvilka läroverkets byggnadsfond ej skulle förslå. Kanske skall en ej afägsen framtid, då läroverket — om samma principer, som nu vilja göra sig gällande, stå fast — åter öfvergår till ren gosskola, finna dessa kostnader bortkastade.

Hvad kommitterade på anförda stället yttrat om den häfdens rätt, som ligger däri, att ett samhälle under mansåldrar ägt en anstalt för högre och allmän medborgerlig bildning, bör kanske i främsta rummet gälla Vadstena, som i kanske 500 år ägt en sådan anstalt, hvilken hittills fått vara den i senare tider blygsamma representanten för boklig bildning på en plats, som en gång var medelpunkten för vårt lands andliga odling.

Jag vill tro, att, om denna min motion skulle bli afslagen, Vadstena stad, som håller på häfden, skall finna sig i att bidra till bekostande af en samskola. Men det synes mig vara betänkligt att, då ej mycket starka skäl föreligga, lägga ytterligare en extraordinär skattebörda på ett litet samhälle, som redan af alla stadssamhällen tryckes af de största utskylderna eller för närvarande 7 kronor 55 öre pr bevillningskrona. Den ökning i kommunala utskylder, som genom den föreslagna samskolans upprättande skulle uppstå, blefve rätt betungande och skulle uppgå till minst 70 öre pr bevillningskrona förutom den ytterligare ökning, nuvarande skolhusets omändring skulle komma att kräfva.

Ty hvad som af kommittén ställes i utsikt af bidrag från sparbank och landsting gäller nog ej här. Sparbanken disponerar, med en redan hotad rätt, endast öfver reservfonden och blott så vidt denna öfverstiger 10 procent af insättarnes tillgodohafvande. Men tack vare ortens burgenhet och sparbankens sträfvan att ge så hög ränta som

möjligt, växer tillgodohafvandet jämförelsevis raskare än reservfonden. Och från Östergötlands läns landsting torde ett anslag för ifrågavarande ändamål väl knappast vara att vänta.

Redan så, som det nu är föreslaget, har västra Östergötland, vill det synas mig, och Östergötlands län i dess helhet blifvit i afseende på allmänna läroverk jämförelsevis illa lottadt. Jämför man detta län med de båda grannlänen, Södermanlands och Kalmar län, ställer sig saken sålunda: Östergötlands län 283,023 innevånare, 443,584 kronor bevillning, 2 fullständiga läroverk och 1 samskola; Södermanlands län 168,311 innevånare, 245,848 kronor bevillning, 2 fullständiga läroverk och 1 realskola; Kalmar län 227,887 innevånare, 217,817 kronor bevillning, 2 fullständiga läroverk och 1 realskola. Dessa siffror tagna från statistiska centralbyråns senaste uppgifter. Alltså de bägge sistnämnda länen, oaktadt mindre folkmängd och mindre bevillningssumma, bättre lottade i afseende på statsläroverk än Östergötlands län.

Om Kungl. Maj:ts förslag vinner Riksdagens bifall, då skulle alltså, i värsta fall, hela Östergötland komma att få summa 2 allmänna läroverk, de i Linköping och Norrköping, hvilka redan nu äro öfverfyllda af lärjungar och svällt ut mera, än kanske hälsosamt är. Ett sådant tillstånd skulle uppenbarligen vara i flera hänseenden betänkligt.

Å andra sidan är det ej mer än billigt och skäligt, om Östergötland får två fullständiga läroverk, Linköping och Norrköping, en realskola i Vadstena och en samskola i Söderköping. Länet skulle ändock jämförelsevis få i läroverksafseende mindre förmåner än de nyss nämnda grannlänen.

Man har goda grunder att antaga, att realskoleexamen, med dess afslutade kurser och dess ganska vidsträckta kompetens, skall ge realskolan en betydlig styrka; kommittén anför, såsom mig synes, goda skäl för detta antagande. Det kan alltså, utan stort äfventyr, ställas i utsikt, att Vadstena allmänna läroverk, som nu räknar 73 elever, skall vid den tiden, då realskolereformen är eventuellt fullständigt genomförd, ha hunnit det antal af 90, som herrar Fries och Amark (anf. st. sid. 136) ansett »vara ett tillräckligt antal för en realskola för gossar», och väl äfven att läroverket hunnit ett godt stycke utöfver detta antal.

Jag har därför ej tvekat att, af de skäl och på de grunder, som jag här haft äran andraga, göra den vördsamma hemställen,

att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts framställning om ombildandet af Vadstena 5-klassiga allmänna läroverk till 6-klassig samskola, ville besluta,

att samma läroverk, i likhet med flere andra föreslagna, måtte ombildas till 6-klassig realskola, och att i öfrigt i Kungl. Maj:ts proposition göras de ändringar och tillägg, som af ett dylikt beslut kunna förmedlas.

Stockholm den 1 mars 1904.

Conrad Vahlquist.

De närvarande lärjungarnes antal höstterminen 1903 vid Vadstena femklassiga allmänna läroverk.

Klass.	Gemensam linje.	Reallinjen.	Latinlinjen.	Summa.
I	18	—	—	18
II	22	—	—	22
III	11	—	—	11
IV	—	8	8	16
V	—	3	4	7
Summa	51	11	12	74

De närvarande lärjungarnes antal vårterminen 1904 vid Vadstena femklassiga allmänna läroverk.

Klass.	Gemensam linje.	Reallinjen.	Latinlinjen.	Summa.
I	18	—	—	18
II	23	—	—	23
III	10	—	—	10
IV	—	8	8	16
V	—	3	3	6
Summa	51	11	11	73